

Armsad ja ausad sõbrad

1839 *J. Hurda* 1907

Mul on mõte, täna Teile mõnda kõnelda meie koolitatud ja haritud meestest. Et meil niisugusid on ja nimelt jo õige kaunis palju, teame kõik ja meie peame selle üle rõõmustama, sest need mehed on elavad tunnistused, et nügased ajad — Jumalale tänu — minevastest vaimu harimise poolest suure sammu ette on jõudnud. Nemat tunnistavad ühelt poolt, et meie aasta-saal on Eesti noorusele kõik koolide uksed avatud ja meid mitte vana viisi õpetuse valgusest kaugel igavese pimeduse paelus hoida ei püüta; tõselt poolt tunnistavad nemad, et Eestirahvas ka ise õpetuse kasu jo äratunneb ja oma poegi nii kaugele vaimu vara otsima saadab, kui nõdr jõud kannab. Pea igas seitsuses näeme siis ka Eestlast, kes kõik enam ehk vähem kooliõpetust on saanud ja nüüd selle vaimu kapitaliga kauplevad, mis enestele jõudsid kätte muretseda. (.) Ka kõrgemad seitsused ja ammetid, mis nimelt universiteedi õpetust omale tarvitavad, pole enam teist sugu meeste iseäraline eesõigus, vaid ka Eestlastele saadavad, kui neisse saada tahavad ja jõuavad. Meil on jo mitu aega mitu kirikuõpetajat, kes Eesti kõnnust kasvanud, tohtrite hulgas on kolm Eestimeest kaunis kuulsaks saanud, aga need pole mitte ainsad Eesti sugu tohtrid, vaid on neid palju enam, kes laias Veneriigis siin ehk süüal auuga ametit pidavad. Kui kõrgemaid koolisi ja muid õpetus-asutusi läbi katsume, näeme pea, et ka nels mitugi Eestlast tööd on tegemas. (. . . .)

Aga siiski kurbdusega peame tunnistama, et seesama rõõm alles väga poolik on. Paljo on puudunud ja puudub veelgi, et ta meil täieline võiks olla ja täieliseks jääda. Ja võib olla, et kui keegi meist iseäranis terava meelega ja palava südamega meie rahva elost ja olost, õnnest ja

õnnetusest osa võtab, et ta meie koolitatud ja haritud meestest rõõmu suurest midagi ei tunne, vaid ei nad tema meele mureliseks ja südame raskeks teevad.

Kudas see nii võib olla! (.) Olgu meie koolitatud mehed omas elus ja ammetis missugused tahes, sest ma kõnelda ei taha ega tohi, kuid nii palju lisan juurde, et tublid ja ausaid ametnikusi nende hulgas mitte vähe ei ole. Aga mis poolest mulle ja muile meie koolitatud mehed kurvastust on teinud ja veelgi teevad, on see asi, et nemad suuremat jago Eestirahvale surnud on ja niisugune surm on tundja südamele valusam kanda kui loomuline vendade surm. Tõe poolest, kas see ei ole raske ja kurb küll, vendi näha, iga päev näha, kes elavad ja nimelt meie hulgas elavad, aga siiski meist meele ja keele poolest nii lahkunud, kui oleksivad nad surnud, kes tegevad ja tallitavad, kui Eesti rahvast ilmas ei olekski, kui ei tunneks ega teakski mehed, mis meie neist oodame ja loodame ja nimelt õigusega oodame ja loodame. Ma usun, et igamees aru saab, kuhu poole minu kõne joon praegu sihhib. Ma kurdan ja kaeban valusaste, et meie koolitatud Eestlased koolist läbi saades ja talorahva seitsusest lahkudes ka Eestirahvast lahkuvad, ennast Sakslasteks ehk mõneks muulaseks hakkavad pidama. (.)

See lugu on iseäranis meie ajal kurvastav ja valus. Eestirahvas on ärkamas, töötegijaid, juhatajaid, õpetajaid on rahva harimise põllul hädaste tarvis ja kes on niisuguse töö ja toimetuse pääle sündsam ja soovitamam kui sündinud Eestlased ise!

Helmes 1870 peetud kõne.

«Jakob Hurda kõned»
Eesti Kirjanduse Selts 1939